

رفتار حاکمان برای حفظ حرمت مردم / نمونه هایی از رفتار پیامبر(ص) و امام علی(ع)

چهاردهم مرداد ماه مطابق با پنجم آگوست، از سال 1387 شمسی بنا به پیشنهاد ایران و تصویب کشورهای اسلامی در سازمان کنفرانس اسلامی به عنوان «روز حقوق بشر اسلامی و کرامت انسانی» نامگذاری شده است.

به گزارش خبرآنلاین، چهاردهم مرداد ماه مطابق با پنجم آگوست، از سال 1387 شمسی بنا به پیشنهاد ایران و تصویب کشورهای اسلامی در سازمان کنفرانس اسلامی به عنوان «روز حقوق بشر اسلامی و کرامت انسانی» نامگذاری شده است.

به همین مناسبت چند نمونه از کرامت انسان در کلام قرآن و رفتار و سیره پیامبر(ص) و امام علی(ع) گلچین شده که در ادامه می خوانید.

کرامت انسان در سخن خداوند

کرامت موهبتی است که از منظر قرآن مجید در بین مخلوقات ظاهری خداوند، تنها مخصوص آدمی است و هیچ موجود زمینی دیگری به این شرافت توصیف نشده است.

قرآن کریم می فرماید: 171# «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا - ما آدمی زادگان را گرامی داشتیم و آنها را در خشکی و دریا [بر مرکب های راهوار] حمل کردیم و از انواع روزی های پاکیزه به آنان بخشیدیم و آنها را بر بسیاری از موجوداتی که خلق کرده ایم، برتری دادیم»؛

* علامه طباطبایی(ره) در بیان مراد از تکریم انسان و فرق آن با تفضیل در آیه فوق نوشته است:

171# «تفضیل و تکریم ناظر به یک دسته از موهبت های الهی است که به انسان داده شده؛ تکریم او به دادن عقل است که به هیچ موجودی دیگر داده نشده و انسان به وسیله آن خیر را از شر و نافع را از مضر و نیک را از بد تمیز می دهد. موهبت های دیگری از قبیل تسلط بر سایر موجودات و استخدام و تسخیر آنها برای رسیدن به هدف ها از قبیل نطق و خط و امثال آن نیز زمانی محقق می شود که عقل باشد»؛

* آیت الله جوادی آملی، در تفسیر این آیه نوشته است:

171# «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ» یعنی ما انسان را گرامی داشتیم؛ چون در خلقت او گوهری کریم به کار رفته است. اگر انسان مانند سایر موجودات فقط از خاک خلق می شد، کرامت برای او ذاتی یا وصف اولی نبود؛ ولی انسان دارای فرع و اصلی است: فرع او به خاک بر می گردد و اصل او به الله منسوب است»؛

* آیت الله جوادی آملی، درباره آیه دیگری عنوان کرده است:

171# «از جمله ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ» معلوم می شود مبارک بودن خدا از جهت افاضه جسم انسان یا نشئه نباتی او نیست، مربوط به نشئه حیوانی او هم نیست، بلکه مربوط به مقام انسانیت اوست و این مقام انسانیت است که مسجود فرشتگان است و مکرم تر از موجودات دیگر و فی نفسه گرامی است. مایه کرامت آدم و نسل آدم، همان روح الهی اوست و خداوند این روح الهی را به انسان داد»؛

کرامت انسانی در سیره پیامبر اکرم(ص)

پیامبر خاتم(ص) در حسن خلق و رفتار کریمانه اش شهره بود. از همین رو احترام و تکریم انسان ها در همه لحظات زندگی اش دیده می شد. پیامبر بخشنده ای که حتی با دشمنانش نیز به مهر رفتار می کرد و حرمت نگه می داشت. در اینجا به چند نمونه کوچک در این باره اشاره می کنیم.

* نقل شده است که امام حسین (ع) از پدر گرامی اش در خصوص نشست و برخاست‌ها و رفتار جدش با مردم پرسید و حضرت علی(ع) پاسخ داد:

«#نشست و برخاست آن حضرت جز با یاد خداوند نبود. برای خود جایگاه خاصی را قرار نمی‌داد و دیگران را نیز از چنین کاری باز می‌داشت. هرگاه به مجلسی وارد می‌شد، در انتهای مجلس می‌نشست و یاران خود را به همین رفتار فرا می‌خواند. با هر یک از همنشینان خود به قدر لازم توجه و صرف وقت می‌کرد و به گونه‌ای رفتار می‌کرد که هیچ یک از آنها خیال نمی‌کرد، دیگری نزد ایشان از او گرامی‌تر است. هر کس با آن حضرت نشستی داشت او را تحمل می‌کرد و پیش از او بر نمی‌خاست تا او از جای برخیزد و برود، هر کس از او خواسته‌ای داشت یا آن را برآورده می‌ساخت، یا با گفته‌ای نیکو او را روانه می‌کرد.

تمام مردم از خلق و خوی ایشان در آسایش و خوشی بودند، برای مردم پدری مهربان بود و همگان نزد ایشان از حقوقی یکسان برخوردار بودند، مجلس ایشان محفل بردباری، حیا، راستی و امانت بود، در آنجا صداها به روی هم بلند نمی‌شد و حرمت افراد هتک نمی‌گردید. و اگر خطایی در آن مجلس از کسی صادر می‌شد در جایی نقل نمی‌شد. همنشینان آن حضرت، مردمی معتدل، با تقوا و متواضع بودند. بزرگان‌شان را محترم می‌شمردند و بر کوچک‌ترها مهربانی می‌ورزیدند، نیازمندان را بر خود ترجیح می‌دادند و پاس حرمت غریب می‌داشتند. «#

* امام صادق(ع) می‌فرماید: «#رسول خدا(ص) لحظه‌هایی که بین اصحاب خود به سر می‌برد بین آنان قسمت می‌کرد و به هر یک به طور یکسان نظر می‌کرد. «#

* درباره رفتار بردبارانه آن حضرت با بی ادبی دشمنانش نقل شده است: «#عایشه، همسر پیامبر(ص) نزد آن حضرت نشسته بود که مردی یهودی وارد شد. هنگام ورود به جای «#سلام علیکم«# گفت «#السلام علیکم«# یعنی «#مرگ بر شما«# طولی نکشید که یهودی دیگری وارد شد، او هم به جای سلام، گفت «#السلام علیکم«#. معلوم بود که این ماجرا بر حسب تصادف نیست، بلکه نقشه‌ای است که با زبان، پیامبر(ص) را آزار دهند. عایشه سخت ناراحت شد و فریاد برآورد «#مرگ بر خود شما«# پیامبر فرمود: عایشه ناسزا مگو، ناسزا اگر جسم گردد بدترین و زشت‌ترین صورته‌ها را دارد. نرمی و ملایمت و بردباری روی هرچه گذاشته شود، آن را زیبا می‌کند و زینت می‌دهد و از روی هر چیزی برداشته شود از زیبایی آن می‌کاهد. «#

کرامت انسانی در رفتار و گفتار امام علی(ع)

بزرگداشت و کرامت انسان شیوه‌ای است که در سخن و سیره امام علی(ع) بهترین نمونه‌ها را برای بازگویی دارد. امام در این باره جنسیت، دین و مذهب و سایر فضایل انسانی را دخیل نمی‌دانست. ایشان برای حفظ اسرار خصوصی مردم و احترام به خلوت انسان‌ها، محبت و رافت حاکمان در رفتار با مردم، جلوگیری از خفت و حقارت انسان‌ها و نقد و ارائه راهکار در اداره امور جامعه به جای مدح و ثنا را از حقوق انسان‌ها در راستای کرامت آنها می‌دانست. در اینجا به چند نمونه از رفتار این امام عادل و کریم اشاره می‌کنیم.

* امام علی(ع) درباره حفظ اسرار خصوصی مردم و احترام به خلوت انسان‌ها به یکی از حاکمانش چنین حکم می‌کند: «#دورترین و زنده‌ترین افراد در نزد تو باید کسانی باشند که بیشتر در جست و جوی عیوب مردمند. در همه مردم کاستی‌هایی است که زمام‌دار شایسته‌ترین فرد در پوشاندن و مخفی کردن آن است. هرگز مباد که از عیبی که بر تو پنهان است، پرده‌برگیری که مسئولیت تو پاک‌سازی زشتی‌های نمایان است. هر چه می‌توانی زشتی‌های افراد را پنهان‌دار. «#

* امیر مؤمنان علی(ع) درباره مدح و ثنا که آن را متناسب با کرامت انسانی نمی‌داند، چنین می‌فرماید: «#بی‌گمان از پست‌ترین حالت‌های زمامداران جامعه در نگاه مردم شایسته، این است که بدین گمان متهم شوند که دوستدار ستایشند و سیاست‌کشورداری‌شان بر کبرورزی بنا یافته است و به راستی من خوش ندارم که این پندار در ذهنتان راه یابد که به چاپلوسی گراییده‌ام و شنیدن ثنای خویش را دوست دارم. من با سپاس از خداوند سبحان چنین نیستم... مرا با مدح و ثنای نیکو نستانید و بدان‌سان که رسم سخن گفتن با جباران تاریخ است، با من سخن مگویید و آن چنان که از زورمندان دژخوی پروا می‌کنند، از من فاصله مگیرید و با تصنع با من نیامیزید و چنین مپندارید که اگر با من سخن حقی گفته شود مرا گران می‌آید و نیز گمان مبرید که من بزرگداشت نفس خویش را خواهانم، پس از سخن حق و پیشنهاد عدل دریغ موزید، که من در نزد خود برتر از آن نیستم که خطا نکنم و از خطا در کردار خویش نیز احساس ایمنی ندارم. «#

* رعایت مقام و کرامت انسانی، در نامه امام علی(ع) به مالک اشتر، چشمگیر است که فرمود: «#قلب خود را سرشار از رحمت و

محبت نسبت به مردم ساز و همچون حیوان درنده نسبت بدانان مباش؛ زیرا آنان یا برادران دینی تو هستند و یا انسان هایی همچون تو. بنابراین همهٔ انسان ها شایسته تکریم، بزرگداشت، محبت و دلسوزی هستند؛ چون ویژگی #171؛ نظیر لک فی الخلق؛ شامل آنان می گردد.

* امیرمومنان زیرپا گذاشته شدن کرامت انسانی و تکدی گری را در جامعه علوی نمی پذیرفت. وقتی امام(ع) مردی را مشاهده می کند که از آبروی خویش گذشته و دست طلب به سوی دیگران دراز کرده است، بر می آشوبد و سبب انجام این کار را جویا می شود. اطرافیان پاسخ می دهند، او مردی مسیحی است (و مسلمان نیست؛ تا دیگران او را از زیر بار منت گدایی بیرون آورند). امام در پاسخ می فرماید: او را (تا زمانی که قدرت داشت) به کار گماردید و آن گاه که پیر و عاجز گشته، رهایش کرده اید؟ سپس امر فرمود تا از بیت المال زندگی او را تأمین کنند.